

правочину, а також сфер і порядку використання, залишається дискусійним багатовісним питанням щодо його місця в системі правочинів як одного з найбільш поширених юридичних фактів в системі цивільного права.

1. Центрально-Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. Центрально-Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. URL: <https://www.justice-km.gov.ua/poryadok-vchinennya-elektronnih-pravochiniv> (дата звернення: 18.10.2022).

2. Грибачова І.П., Соколова О.П. Електронні правочини. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 12. С. 121–123. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/26> (дата звернення: 19.10.2022).

3. Філатова Н. Ю., Логойко О. О. Порівняльний аналіз особливостей укладення електронних договорів в Україні і Німеччині: Правові аспекти: Правова держава. 2020. № 38. С. 92–99. URL: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.38.204140> (дата звернення: 18.10.2022).

4. Електронний правочин та електронна форма правочину. URL: https://pidru4niki.com/68093/pravo/elektronniy_pravochin_elektronna_forma_pravochinu (дата звернення: 18.10.2022).

5. Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640160093/U/D19640093Lj.pdf> (дата звернення: 19.11.2022).

УДК 347.9

DOI: 10.31733/17-03-2023-738-740

К. СЛІВІНСЬКА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Марина ЛОГІНОВА**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

За належністю всі цивільні процесуальні обов'язки сторін слід класифікувати на загальні, тобто ті, якими, поряд зі сторонами, наділені й інші особи, які беруть участь у справах позовного провадження, та спеціальні, тобто ті, які властиві виключно сторонам цивільної справи. Загальні цивільні процесуальні обов'язки сторін, своєю чергою, за юридичним значенням ми класифікуємо на основні та додаткові.

Для усіх осіб, які беруть участь у справах позовного провадження, у тому числі і для сторін, законодавець встановив два основні загальні обов'язки: 1) для підтвердження своїх вимог або заперечень подавати усі наявні у них докази або повідомляти про них суд до або під час попереднього судового засідання, а якщо попереднє судове засідання у справі не проводиться, – до початку розгляду справи по суті (ч. 2 ст. 27, ч. 2 ст. 60, ч. 1 ст. 131 ЦПК України). Слід зазначити, що відповідний обов'язок сторін стосується як факту, так і часу подання доказів. Отже, для підтвердження своїх вимог або заперечень сторони зобов'язані: а) подати усі свої докази суду. Подання доказів особами, які беруть участь у справі, передбачає їх передачу в розпорядження суду [1, с. 172]. Якщо у осіб, які беруть участь у справі, є складнощі щодо отримання доказів, суд за їх клопотанням зобов'язаний витребувати ці докази (ч. 1 ст. 137 ЦПК України).

Крім того, залучення доказів судом може здійснюватися шляхом надання ним судових доручень щодо збирання доказів (ст. 132 ЦПК України); б) вчинити процесуальну дію, визначену у п. «а», до або під час попереднього судового засідання, а якщо попереднє судове засідання у справі не проводиться, – до початку розгляду справи по суті. У разі подання доказів з порушенням зазначених вимог, вони не приймаються, якщо сторона не доведе, що докази подано несвоєчасно з поважних причин (частини 1, 2 ст. 131 ЦПК України). Ступінь поважності причин, з яких докази були подані з порушенням вимог цивільного процесуального законодавства, визначається у кожному конкретному випадку окремо на розсуд суду, у провадженні якого перебуває цивільна справа. Але за

результатами узагальнення судової практики поважними причинами пропуску більшості процесуальних строків слід вважати такі факти: хвороба, перебування у тривалому службовому відрядженні, неналежне повідомлення про час та місце проведення судового засідання тощо [1, с. 343]; 2) добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки (ч. 3 ст. 27 ЦПК України).

Відповідно до ст. 10 ЦПК України цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін, що означає: кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених законодавством України. Функція суду у цьому випадку зводиться до здійснення правосуддя, розв'язання спору на підставі наданих сторонами доказів, а також сприяння всебічному і повному з'ясуванню обставин справи шляхом роз'яснення особам, які беруть участь у справі, їхніх прав та обов'язків, попередження про наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій і сприяння у здійсненні їхніх прав у випадках, встановлених законодавством України. Зокрема, відповідно до п. 5 ч. 6 ст. 130 ЦПК України суд за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, вирішує питання про витребування доказів та виклик свідків, про проведення експертизи або про судові доручення щодо збирання доказів.

Слід акцентувати наявність ініціативи осіб, які беруть участь у справі, в отриманні допомоги суду у витребуванні та поданні доказів, що є невід'ємним елементом реалізації принципу диспозитивності цивільного судочинства. Незважаючи на регламентацію обов'язку сторін довести ті обставини, на які вони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених законом, окремі процесуалісти відстоюють позицію надання суду ініціативи збирати докази у цивільній справі. Головним аргументом прибічників цієї концепції є те, що при збиранні доказів судом забезпечується встановлення об'єктивної істини у справі [2, с. 92; 3, с. 6–10; 4, с. 25–30].

Погодитися з цим важко, оскільки збирання доказів за ініціативою суду порушуватиме один із основних принципів цивільного судочинства – принцип диспозитивності, відповідно до якого суд розглядає цивільні справи в межах заявлених вимог і на підставі доказів сторін та інших осіб, які беруть участь у справі. Збирання доказів за ініціативою суду може призвести до з'ясування нових обставин, на які сторони не посилалися для обґрунтування своїх вимог і заперечень, та, як наслідок, до розширення заявлених сторонами вимог. Це є прямим порушенням ч. 1 ст. 11 ЦПК України. Якщо ж законодавчо закріпити право суду перевищувати межі заявлених сторонами вимог, це означатиме фактично визнати право суду змінювати підставу позову на власний розсуд без погодження зі стороною, без урахування її думки (у відповідному контексті ми є солідарними з Т.В. Сахновою [5, с. 53]).

Враховуючи вищезазначене, вважаємо, що суб'єктами обов'язку довести ті обставини, на які вони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених законом, слід вважати виключно сторін цивільної справи. За належністю всі цивільні процесуальні обов'язки сторін слід класифікувати на загальні, тобто ті, якими, поряд зі сторонами, наділені й інші особи, які беруть участь у справах позовного провадження, та спеціальні, тобто ті, які властиві виключно сторонам.

Загальні цивільні процесуальні обов'язки сторін, своєю чергою, поділяються на основні та додаткові. «Добросовісність» у здійсненні сторонами своїх процесуальних прав і виконанні процесуальних обов'язків слід тлумачити як використання правових важелів процесуального статусу сторони виключно для досягнення встановленої законом процесуальної мети. Необхідно закріпити у цивільному процесуальному законодавстві України механізм юридичної відповідальності за порушення сторонами обов'язку добросовісно користуватися своїми процесуальними правами. У зв'язку із цим у ЦПК України слід передбачити правову норму, яка б чітко регламентувала: 1) які дії сторін слід кваліфікувати як зловживання сторонами своїми процесуальними правами; 2) які процесуальні заходи мають застосовуватися до сторін за відповідне порушення цивільного процесуального закону; 3) які витрати мають бути компенсовані особам, які беруть участь у справі, у зв'язку з виявленням відповідних порушень. Суб'єктами обов'язку довести ті обставини, на які вони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених законом, слід вважати виключно сторони цивільної справи. Закріплене у ч. 3 ст. 10, ч. 1 ст. 60 ЦПК України термінологічне словосполучення «кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень», слід тлумачити як процесуальний обов'язок сторони діяти певним чином.

1. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. С.С. Бичкової. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К.: Атіка, 2010. – 896 с.
2. Ванеєва Л.А. Судове пізнання пізнання в цивільному процесі: навч. посібник / Л.А. Ванеєва; за ред. Н.А. Чечина. – Харків, 1972. – 133 с.
3. Мухін І.І. Важливі проблеми оцінки судових доказів в кримінальному і цивільному судочинстві / І.І. Мухін. – Л., 1974. – 108 с.
4. Смишляєв Л.П. Предмет доказування і розподіл обов'язків по доказуванню в цивільному процесі / Л.П. Смишляєв. – К., 1961. – 47 с.
5. Сахнова Т.В. Реформа цивільного процесу: проблеми и перспективи / Т.В. Сахнова // Держава і право. – 1997. – № 9. – С. 50–56.

УДК 347.23

DOI: 10.31733/17-03-2023-740-741

Д. СОБИЛЬСЬКИЙ

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Марина ЛОГІНОВА**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ТА ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ПРАВА ВЛАСНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Інститут права власності з часів його виникнення є основою цивільного обороту. Правомочності, що входять до суб'єктивного права власності, дозволяють власникам вступати в різні правовідносини з приводу певного майна. Водночас, незважаючи на те, що право власності визначають як безмежне панування особи над річчю, але воно не є безмежним.

Заглиблюючись у вивчення права власності, ми бачимо, що найчастіше воно обмежено будь-яким чином. Як зазначав В.П. Грибанов, всяке суб'єктивне право, будучи мірою можливої поведінки уповноваженої особи, має певні межі, як у своєму змісті, і характером його здійснення. Ці кордони можуть бути більшими або меншими, але вони існують завжди.

Надання власнику можливості на власний розсуд вчиняти щодо належного йому майна будь-які дії без вказівки на обмеження у вигляді законів, прав та інтересів інших осіб може призвести до непередбачуваних наслідків. Встановлення певних меж та обмежень для власників обумовлено тим, що будь-який суб'єкт права власності є частиною суспільства і не може існувати незалежно від нього, а тому має враховувати його інтереси [1, с.89].

Крім того, держава для забезпечення життєдіяльності суспільства покликана вирішувати покладені на неї політичні, економічні, соціальні та інші завдання, чому власники повинні сприяти, визнаючи за державою право, у разі потреби, накладати на них певні обмеження.

Ці обмеження можуть стосуватися об'єктів, що перебувають у власності, можливості здійснення правочинів власника з володіння, користування та розпорядження правом, самої можливості придбати майно у власність тощо.

Щодо суб'єктивного права власності можна виділити три категорії, що формують рамки його здійснення:

- межі (кордони права);
- обмеження права;
- обтяження права.

Розмежування вищезгаданих категорій являє собою науковий і практичний інтерес, оскільки безпосередньо пов'язане з кваліфікацією обмежень, що накладаються на право власності, наступним законодавчим закріпленням даних понять та використанням їх у правозастосовчій практиці.